

Рябчикова Ф. Д. Музейництво на західноукраїнських етнічних землях у 1939–1941 рр. / Ф.Д. Рябчикова // Волинський музейний вісник: Музеї у дослідженні та збереженні пам'яток культурної спадщини західноукраїнських етнічних земель. Наук. зб. : Вип. 4. / упр-ня культури і туризму Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей; каф. документознавства і музейн. справи ВНУ ім. Лесі Українки ; / упоряд. А. Силюк, Є. Ковальчук. – Луцьк, 2012. – С. 12–18.

Ключові слова: західноукраїнські етнічні землі, радянізація, музей, музейництво

Фаїна Рябчикова (м. Луцьк)

Музейництво на західноукраїнських етнічних землях у 1939–1941 рр.

Західноукраїнські етнічні терени – Берестейщини, Пинщини, Підляшшя, Холмщини, Західної Волині і Західного Полісся, Східної Галичини, Посяння, Лемківщини – з початком Другої світової війни стали об'єктом перерозподілу сфер впливу між двома державами: Німеччиною та Радянським союзом.

Згідно з таємними статтями Пакту Молотова–Ріббентропа Червона армія у вересні 1939 р. зайняла територію Західної України і Західної Білорусі. На західноукраїнських землях 4 грудня 1939 р. було створено шість областей у складі УРСР: Львівську, Станіславську (з 1962 р. – Івано-Франківська), Тернопільську, Волинську, Рівненську й Дрогобицьку (в 1959 році – об'єднана з Львівською). Берестейщина та Пинщина утворили відповідно Берестейську і Пинську області БРСР.

Українські етнічні землі загальною площею 16 тисяч км². (Лемківщина, Посяння, Холмщина, Підляшшя) потрапили в зону німецької окупації.

З приєднанням західноукраїнських етнічних земель до СРСР розпочався процес їх радянізації, тобто зміни в усіх сферах життя відповідно до вироблених за роки радянської влади зразків. Торкнувся цей процес і культурно-освітніх та наукових установ, до яких належали музеї.

У музейній сфері новоприєднаних територій, на наш погляд, варто відмітити такі аспекти. По-перше, розвиток музейної справи став складовою державної сфери впливу (тоді як до 1939 р. тут існувало чимало громадських і приватних музейних закладів) і навіть частиною державної політики. На це вказує постанова Раднаркому УРСР від 8 травня 1940 р. «Про організацію державних музеїв і бібліотек у західних областях України» [15, 813].

По-друге, більшість створених до 1939 р. музеїв були реорганізовані (досить часто шляхом об'єднання) радянською владою у краєзнавчі (історико-краєзнавчі).

По-третє, варто відзначити переміщення пріоритетів з науково-дослідницької складової музейної роботи (що було пов'язано не лише з складним матеріальним становищем) на просвітницьку, або ж точніше – пропагандистську. Музейні заклади за

усталеною у СРСР ще з 1930-х рр. політизованою моделлю культурно-освітньої діяльності розглядалися радянською владою лише як «політико-просвітницькі комбінати», «потужні знаряддя політичної та просвітньої роботи» (ці терміни часто зустрічаються в публікаціях журналу «Советский музей», який почав видаватися в 1931 р.) [31]. Це значною мірою позначилося в першу чергу на експозиційній роботі, у якій владними інституціями нав'язувалися теми «Успіхів Червоної армії», «Переваг колективного господарювання» тощо.

По-четверте, музейні установи західноукраїнських земель опинилися в ситуації, коли необхідно було рятувати історичні, художні та інші цінності з націоналізованих маєтків. Пам'ятки мистецтва, предмети музейного значення, які втратили у цей час своїх власників, потрапили під загрозу вивезення за межі країни, розкрадання або ж знищення. Музейні працівники (в переважній більшості випадків на основі самоініціативи та відданості своїй роботі) намагалися врятувати ці неоціненні багатства, поповнивши ними фонди музеїв. З іншого боку на основі таких приватних збірок на західноукраїнських теренах утворювалися окремі відділи музеїв, або й навіть музейні осередки.

На теренах Волинської області згідно згаданої постанови Раднаркому УРСР передбачалося створити два музейні заклади: Державний обласний краєзнавчий музей в м. Луцьку та Державний міський історичний музей в м. Володимир-Волинську.

Діючий з 1929 р. Волинський музей після приєднання Волині до Радянського Союзу продовжував свою роботу. В цей час заклад очевидно був відкритий для відвідувачів, про що свідчать записи у книзі музею: 1) «22 сентября 1939 г. посетил Луцкий музей. Предупредил о необходимости сохранить все имущество, вещи и ценности» (підпис – нерозбірливий); 2) «Видідали музей червоноармійці тт. Оцупок, Натанзон і Мокрей. Вражіння від музею добре, але дуже скупчено, необхідно розширити приміщення для збереження культурних цінностей, що мають велике наукове значення. 5.X.1939» [24, 5].

Діяльність музею фактично лишалася незмінною до 8 травня 1940 р., коли вийшла постанова Раднаркому УРСР «Про організацію державних музеїв і бібліотек у західних областях України», за якою передбачалось організувати «державний обласний краєзнавчий музей в м. Луцьку з такими відділами: краєзнавчий, історичний, етнографічний, надавши йому приміщення колишнього Луцького музею». Про це, у свою чергу, прийняв рішення Волинський облвиконком 10 червня 1940 р. [1, 14].

Адміністративно музей було підпорядковано новоствореному Волинському обласному відділу народної освіти. Тоді ж директором призначено Василя Смовжа, який саме прибув із східних областей України і зовсім не був обізнаний з історією, специфікою

суспільно-політичного і культурного життя Волині. Щоправда, заступником його по науковій роботі став Анатолій Дублянський, а старшим науковим співробітником – поляк Зигмунт Леський. На посаду молодшого наукового співробітника було запрошено Олександра Мартковича – дослідника і автора праць з побуту луцьких караїмів [24, 5].

Одним із головних завдань музею у цей час було збереження музейних пам'яток, доля яких не завжди залежала від музейних працівників. Як згадує тодішній заступник директора музею по науковій роботі Анатолій Дублянський, багато безцінних культурних реліквій возилося до Києва, Москви, Ленінграду без будь-якого обліку [27, 6].

Частина історичних цінностей, що були офіційно націоналізовані, нерідко піддавались варварському знищенню некомпетентними особами, або ж просто розграбовувались. Для порятунку таких речей була терміново споряджена поїздка науковців музею у містечко Олику. Тут, у родинному замку князів Радзивіллів, знаходилась рідкісна колекція робіт всесвітньовідомих живописців Хосе Рібери, Нікколо Пуссена, Франческа Лондоніо, Юзефа Брандта, зразки старовинної зброї, меблів, гобеленів. У дубових, орнаментованих різьбою та інкрустацією шафах зберігалися рідкісні зібрання стародруків, інкунабул. Частину матеріалів А. Дублянському та З. Леському пощастило перевезти у Луцький музей, та чимало залишених згодом безслідно зникли. Стоси безцінних книжкових видань солдатами військового гарнізону використовувались для опалення численних кімнат князівського палацу взимку 1940–1941 рр. [24, 5].

Працівники Луцького музею у 1939–1941 рр. продовжували проводити роботу в напрямках дослідження пам'яток та комплектування фондів. Окрім кількох експедиційних виїздів в Олику, звідки було перевезено до Луцька багато цінних експонатів, восени 1940 і навесні 1941 р. археолог Зигмунт Леський з Анатолієм Дублянським традиційно провели розкопки давньоруських поселень в Берестечку та сусідньому селі Перемилі, поповнюючи археологічну колекцію [27, 6]. Під час експедицій ними було записано зразки місцевого фольклору, відомості з топоніміки. На перемильському городищі внаслідок розкопок виявлено кераміку, скляні та металеві вироби і рештки кінської зброї часів Київської Русі.

Працівники музею напередодні війни провели велику правоохоронну і дослідницьку роботу по обстеженню та обліку історико-культурних пам'яток і будинків, про що свідчать архівні документи і матеріали. У переліку зазначався замок Любарта, Братська і Покровська церкви XVII ст., польські костели XVII–XVIII ст., єврейські синагоги, молитовні будинки і караїмська кенаса XVII–XVIII ст., вірменська церква XVI ст., житлові будинки XVI–XVIII ст., а також інші пам'ятки. Зокрема були обліковані 4984

будинки, з яких 833 мурованих. Ці дослідження мають сьогодні виняткове значення для відтворення і реконструкції Луцького історико-культурного заповідника і старої частини міста, поруйнованої війною та спотвореної наступними «реконструкціями» [1, 15].

На 1941 р. припадає придбання особливо цінних музейних предметів, що стосуються життєвої і творчої біографії великої української письменниці Лесі Українки. Чернігівський літературний музей імені М. М. Коцюбинського надіслав чотири листа Лесі Українки: перші три датовані 29 січня, 19 і 20 лютого, писані у дні хвороби С. К. Мержинського у Мінську, а четвертий – від 28 травня 1901 р. – з Буковини. Всі вони адресовані В. Г. Тучапській, добрій знайомій Сергія Мержинського. Надійшли до Волинського музею також фольклорні записи Лесі та її сестри Ольги, кілька фотознімків членів родини Косачів [24, 5].

Разом з тим діяльність музею в цей період контролювали новостворені владні та партійні інституції. О. Ошуркевич, так описує становище музею: «Раз у раз між громіздкими вітринами сновигали посланці керівних установ Луцька і безнастанно давали вказівки щодо «висвітлення нового, щасливого радянського життя». І музейна експозиція захарачувалася матеріалами про визвольну місію Червоної Армії, про благодійну політику партійних організацій Волині у справі виховання трудящих і т.д. Один за одним усувалися вартісні, сповнені національного колориту експонати і тут же замінювались інтернаціоналістського характеру агітками» [24, 6]. Дослідник зазначає, що з огляду на такий тиск директор музею, за спогадами сучасників, носився навіть з химерною мрією «представити експонати про повстання Стеньки Разіна, Пугачова». У такий спосіб музей намагалися перетворити на агітаційно-пропагандистський заклад, де різноманітні питання історії, традиційно-побутової культури піддавалися вульгарно-соціологічному трактуванню, висвітлювалися лише з так званих класових позицій [24, 7].

8 травня 1940 р. Постановою РНК УРСР за № 835 було надано статус державного ще одному осередку Волинської області – Володимир-Волинському музею [4]. Заклад був заснований на основі однієї з найдавніших збірок старожитностей Волинського краю – Володимир-Волинського Давньосховища, створеного в 1887 р. У міжвоєнний період музей знаходився в приміщеннях Домініканського монастиря, пам'ятки архітектури XV–XVIII століть [5].

На Рівненщині після приходу радянської влади постановою Раднаркому було організовано три музейні заклади: Державний обласний історико-краєзнавчий музей в м. Ровно, Державний міський історико-археологічний музей в м. Дубно, Державний міський історичний музей в м. Острог. Усі вони були засновані на основі збірок, започаткованих у першій третині XX ст.

У м. Рівному (тодішня назва – Ровно) музейна традиція була закладена діяльністю музею при сільськогосподарському товаристві, заснованого В. Окенцьким у 1906 р., (під час першої світової війни його зібрання було майже повністю втрачене) та господарського музею Волині, ініційованого промислово-торговою палатою у Любліні в 1936 р. [25]. Зі зміною державного підпорядкування саме на базі останнього в лютому 1940 р. було організовано історико-краєзнавчий музей. Першим директором новоствореного музею став П. Слабоспицький. Основну увагу музейні працівники (В. Кубинський, Ю. Шумовський, Й. Панека) зосередили на експедиційній роботі, завдяки чому у передвоєнні роки значно розширилась музейна збірка. Зокрема, під час природничої експедиції 1940 р. Й. Панек разом з організатором фітотерапевтичної школи Волині М. Носалем вперше виявили на теренах краю рослину «тризубець морський».

У цей період фонди музею у м. Ровно поповнилися унікальними пам'ятками. Окремі з них навіть стали об'єктом зацікавлень міжнародної наукової спільноти. Зокрема, повідомлення про ровенські музейні предмети – зуби мастодонта, були опубліковані у паризькому науковому часописі.

Цікаві експонати містив також мистецький відділ музею, серед яких твори Я. Матейки та Ю. Коссака. Діяльність музею не припинялася аж до подій 22 червня 1941 р. Зокрема, ще влітку 1941 р. музейні працівники провели останню передвоєнну експедицію до с. Острожець Млинівського району, де археолог Ю. Шумовський досліджував курган V–VI ст. [2].

Державний міський історико-археологічний музей в м. Дубно був організований в 1940 р. на основі збірок, які місцеві краєзнавці-аматори почали збирати ще з 1934 р. Завдяки їх зусиллям фонди музею на час заснування налічували 8 тис. речових і документальних пам'яток, серед яких було чимало рідкісних предметів [26, 31].

У 1940 р. було відкрито Державний міський історичний музей в м. Острозі Осередок виник в результаті реорганізації музею ім. князів Острозьких, заснованого представниками місцевої інтелігенції, членами Братства імені князів Острозьких (1909–1921). Згодом музей було перепрофільовано на краєзнавчий [23].

Суттєві перетворення торкнулися музейної мережі м. Львова. Тут до вересневих подій 1939 р. функціонувало чимало як польських, так і українських музейних осередків.

До перших відносилися започаткований у 1893 р. Історичний музей м. Львова; Національний музей імені короля Яна III Собеського (заснований 1908 р.); музей імені князів Любомирських (перенесений до Львова у 1870 р. і функціонував при Оссолінеумі); музей (бібліотека) Баворовських.

Українське музейництво представляли музеї у Львові: Національний музей у Львові (закладений 1905 р. митрополитом Андреем Шептицьким); музей при Науковому товаристві імені Т. Г. Шевченка (НТШ) (1920 р.); музей Ставропігії; музей Львівської греко-католицької богословської академії (1931 р.), музей чернечого ордену Василянok [6, 50].

Після утвердження радянської влади 8 травня 1940 р. Історичний музей м. Львова та Національний музей імені короля Яна III було об'єднано в одну установу – Львівський державний історичний музей [30, 61]. До складу фондового зібрання новоутвореного музею увійшли також окремі колекції колишніх розформованих радянським керівництвом львівських музеїв, зокрема, Музею імені князів Любомирських, Музею Наукового Товариства імені Шевченка, Музею Ставропігійського інституту [17].

Радянською владою, з огляду на роль музеїв у пропагандистській роботі, на новоприєднаних територіях, в т.ч. у Львові, створювалися і нові музейні осередки. 26 січня 1940 р. за ініціативою Співки радянських письменників Народний комісаріат освіти прийняв рішення про відкриття Літературно-меморіального музею Івана Франка. Директором закладу було призначено Петра Франка*, який на той час був депутатом Верховної Ради УРСР. Урочисте відкриття музею відбулось 10 жовтня 1940 р. [18].

Відповідно до постанови Раднаркому УРСР «Про організацію державних музеїв і бібліотек у західних областях України» у Львівській області було створено також:

– Державний обласний етнографічний музей (м. Львів) – сформований на базі музею НТШ. До його фондів увійшли збірки націоналізованих колишніх громадських і приватних музеїв (Національного музею, музею ім. Любомирських, музею ім. Дідушицьких, жіночої гімназії сестер Василянok, етнографічної збірки О. Прусевича) [21];

– Державну обласну картинну галерею з філіями: замок Собеського в с. Підгірцях та панорамою Рославицького в м. Львові – утворена на базі Міської галереї та Національного музею. Її директором став І. Свенціцький. Після приєднання Західної України до УРСР до галереї перейшли націоналізовані радянською владою збірки магнатів Дідушицьких, Голуховських, Боваровських, Бадені, князів Любомирських, графа Пінінського та ін., а також твори образотворчого мистецтва з Музею Ставропігії, музею Духовної семінарії, Архідієцезіального музею, замки в селах Красічин (нині село Кам'янка-Бузького р-ну), Підгірці (нині село Бродівського р-ну; обидва Львів. обл.) та ін. Упродовж 1940 р. збірка музею збільшилася на 4188 експонатів, тоді ж почала проводитися закупівля для галереї нових мистецьких творів [16];

* 29 червня 1941 року Петра Франка заарештовано. Від цього моменту його доля невідома

- Державний обласний музей мистецького промислу (м. Львів);
- Державний міський етнографічний музей в м. Яворові, сформований на основі утвореного в 1927–1933 рр. з ініціативи «Кружка рідної школи» музею «Яворівщина» [10]);
- Державний міський краєзнавчий музей в м. Сокаль. Заклад створено шляхом реорганізації створеного у 1930-х рр. етнографічного музею «Сокальщина». Більшість пам'яток осередку придбав адвокат д-р Богдан Чайковський [19; 15, 814].

Після приєднання до Радянського Союзу реорганізаційних змін зазнали музейні осередки Тернополя. Тут до 1939 р. діяло два заклади: Подільський музей товариства «Народна школа» (створений 13 квітня 1913 р.) та Подільський музей при Кружку «Рідна школа» (створений 3 травня 1932 р.) [29]. Наказом Народного товариства освіти УРСР від 26 грудня 1939 р. Подільський регіональний музей було реорганізовано і на його базі створено Тернопільський обласний історико-краєзнавчий музей [3, 270]. До нього були передані фонди Українського музею товариства «Рідна школа». Зібрання Тернопільського музею також поповнилися матеріалами з повітового музею у Бережанах і колекціями з музеїв Чорткова, Заліщиків тощо [29].

У постанові Раднаркому УРСР «Про організацію державних музеїв і бібліотек у західних областях України» означено заснування на Тернопільщині ще одного музейного осередку – Державного міського історичного музею в м. Кременці. Цей заклад виник ще у 1937 р. і спочатку називався Muzeum Ziemi Krzemienieckiej im. Willibalda Bessera. Спершу музей був складовою Кременецького ліцею і знаходився в одному з його навчальних корпусів. А вже з приходом радянської влади і реорганізацією у 1939 р. він став самостійною установою [14].

Постановами Тимчасового управління Станіславської області від 11 листопада та 1 грудня 1939 р. було вирішено створити обласний історичний музей ім. 17 вересня в місті Станіславі (Івано-Франківську) на базі Покутського музею (створеного у 1928 р.), музею Гуцульщини в селі Жаб'юму (сучасне селище Верховина), а також окремих приватних колекцій.

Офіційно відкриття Івано-Франківського краєзнавчого музею (Станіславського обласного історико-краєзнавчого музею) відбулося 1 травня 1940 р. Експозиція розміщувалась у будинку на вулиці Галицькій, 7 і складалася з таких розділів: історії, народної творчості, природи та книгозбірні. Фонди налічували 15 500 одиниць збереження. З травня 1940-го по 22 червня 1941 р. музей відвідало 24 тисячі осіб, проведено шість тисяч екскурсій. Станіславський музей проводив експедиційні

дослідження. Навесні 1941 р. музей організував археологічні розкопки в селі Крилосі Галицького району. Тоді на Юрїївській горі було знайдено староруське поселення [11].

У Станіславській області відповідно до постанови РНК було створено ще два музейних заклади:

– Державний міський краєзнавчий музей в м. Коломиї – сформований на основі Українського народного музею «Гуцульщина» імені отця Йосафата Кобринського заснованого у 1926 р. В. Кобринським. У 1930-х роках коломийський музей «Гуцульщина» був громадською установою і мав відділи: історичний, гуцульського та культового мистецтва, етнографічний, а також архів і бібліотеку. Його експозиція була відкрита для відвідування один раз на тиждень. Після входження західноукраїнських земель до складу УРСР музей одержав статус державної установи [22]. Засновник музею так описує перетворення, що відбулися у музеї з приходом радянської влади: «Все змінилося, а по довголітнім гніті настало правдиве життя за Радянської влади. Музей удержавлено, відвідувачі відвідували музей кожного дня, крім суботи, а число відвідувачів збільшувалося з кожним днем.

Коли від самого початку аж до приходу Радянської влади набувалося жертвувати експонати даром, то коли музей удержавлено, була вже спромога експонати закупаувати» [13, 87].

– Державний міський краєзнавчий музей в м. Рогатині, у літературі зустрічається назва «Регіональний історико-краєзнавчий музей Опілля у м. Рогатині». Це був новий музейний осередок, створений радянською владою у 1939 р. [9].

Набула розвитку і музейна справа Дрогобицької області. У травні 1940 р. в м. Дрогобичі був створений Державний обласний краєзнавчий музей «Дрогобиччина». Для музею було передано будинок колишньої Дрогобицької повітової ради, споруджений у 1894 році (зараз у цьому будинку відділ природи та історії). Основу музейної експозиції склали націоналізовані колекції графа Лянцкоронського, Хирівської єзуїтської школи, окремі збірки колишніх Самбірського історико-етнографічного і Трускавецького природничо-етнографічного музеїв [8].

У Дрогобицькій області, окрім Державного обласного історичного музею в м. Дрогобич, у постанові Раднарком УРСР означено заснування і таких музейних осередків, як:

– Державний міський історико-етнографічний музей в м. Перемишлі. За пактом Молотова-Ріббентропа місто Перемишль було розділене на дві частини. Рікою Сян проходив кордон між III Рейхом та СРСР. У тій частині, яка перейшла під управління до Генеральної губернії, продовжував діяти заснований ще у 1909 р. Музей товариства

приятелів наук м. Перемишля. А в радянській зоні окупації владою було засновано новий музейний заклад – Перемишльський історико-етнографічний музей [32];

– Державний міський історико-етнографічний музей в м. Самборі – утворений на основі музею «Бойківщина», організованого юристом Володимиром Чуркевичем в жовтні 1927р. До 1939 р. музей розташовувався у його приватній квартирі. Після приєднання західноукраїнських земель до УРСР радянська влада передала під музей приміщення колишнього монастиря сестер Бригідок [20].

– Державний міський краєзнавчо-природничий музей в с. Трускавці. До 1939 р. тут діяв музей природничих наук, відкритий 17 серпня 1929 р. Після приходу радянських військ у 1939 р. його експонати були частково передані до Дрогобича, а частково просто розкрадені. Одну з колекцій завантажили до контейнера і просто кудись вивезли. Таким чином, незважаючи на постанову Раднаркому УРСР «Про організацію державних музеїв і бібліотек у західних областях України» музей у Трускавці так і не був створений [12].

– Державний міський краєзнавчо-етнографічний музей в м. Стрії, створений шляхом одержавлення діючого з 1932 р. Стрийського музею «Верховина». Цей осередок був заснований Р. Домбчевським при співпраці О. Сілецького (колекціонер), О. Бачинського, Т. Залеського й І. Максимчука і на 1937 р. мав 2 000 пам'яток [28].

Аналогічні тенденції розвитку музейної справи спостерігалися на українських етнічних теренах у складі БРСР. З 1926 р. в м. Пинську діяв міський музей. Після подій вересня 1939 р. він перейшов у підпорядкування міністерства освіти БРСР і був реорганізований у Пинський обласний історико-краєзнавчий музей. На 1939 р. колекція музею налічувала 7760 одиниць зберігання [7].

Таким чином, включення до складу СРСР західноукраїнських етнічних земель суттєво вплинуло на музейну сферу цих територій. В першу чергу істотних змін зазнала музейна мережа. Чимало діючих осередків, заснованих ще до 1939 р., були ліквідовані радянською владою або шляхом закриття, або через об'єднання. Разом з тим засновувались і нові музеї.

Іншим важливим аспектом стали масштабні переміщення культурних цінностей. З одного боку розпорозувались націоналізовані поміщицькі збірки, предмети з яких частково розкрадалися, нищилися, частина була вивезена за межі України, проте частина пам'яток була передана (або ж відібрана і збережена самими музейниками) до музейних фондів. З іншого боку перерозподілялися музейні збірки тих закладів, які ліквідовувались новим режимом. Особливо це характерно для Львівщини. Причому слід зауважити, що колекції одного музею могли розділятися між кількома іншими музейними установами.

Джерела та література

1. Бондаренко Г. Музейне будівництво Волинської області від 1939 р.: історико-краєзнавчий аспект / Г. Бондаренко // Волинський музей. Історія і сучасність : наук. зб. – Луцьк, 2004. – Вип. 3. – С. 14–20.
2. Булига О. Тут дух епох і слава поколінь : [Сторінки історії Рівнен. обл. краєзн. музею] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.libr.rv.ua/index.php?name=Pages&op=page&pid=56>. – Назва з екрану.
3. Волинець Н. І. Тернопільський обласний краєзнавчий музей у персоналіях / Н. І. Волинець // Роль музеїв у культурному просторі України й світу. – Дніпропетровськ : АРТ-ПРЕС, 2009. – С. 268–277.
4. Володимир-Волинський історичний музей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://volyn-museum.at.ua/index/volodimir_volinskij_istorichnij_muzej/0-14. – Назва з екрану.
5. Володимир-Волинський історичний музей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://volodymyrmuseum.com/>. – Назва з екрану.
6. Гаврилюк О. Українська культурна спадщина в музейних закладах Західної України міжвоєнного періоду / О. Гаврилюк // Волинський музейний вісник : Вип. 2. / Упоряд. А. Силук, Є. Ковальчук. – Луцьк, 2010. – С. 50–55.
7. Городской музей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pinsk-history.ru/index.php?option=com_flexicontent&view=items&cid=78:history&id=237:2011-02-24-15-53-18&Itemid=34. – Назва з екрану.
8. Дрогобицький краєзнавчий музей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D1%80%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%94%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B8%D0%B9_%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9. – Назва з екрану.
9. Звернення рогатинської громадської організації «Відродження» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://opillya.if.ua/>. – Назва з екрану.
10. Історико-етнографічний музей «Яворівщина» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%BE-%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9_%C2%AB%D0%AF%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B0%C2%BB. – Назва з екрану.
11. Історія Івано-Франківського краєзнавчого музею [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ifkm.if.ua/page8.html>. – Назва з екрану.
12. Історія міста Трускавець [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.truskavets-kurort.com/?do=his>. – Назва з екрану.
13. Кобринський В. Спомини гуцульського музейника / В. Кобринський // Пам'ятки України: історія та культура. – 1998. – № 01. – С. 84–89.
14. Кременецький краєзнавчий музей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.museum-ukraine.org.ua/index.php?go=Pages&in=view&id=1408>. – Назва з екрану.
15. Культурне будівництво в Українській РСР. – К., 1959. – Т.1. – С. 813–815.
16. Львівська галерея мистецтв [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://histans.com/?termin=Lv%D1%96vska_galereya_mystetstv. – Назва з екрану.

17. Львівський історичний музей. Історія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lhm.lviv.ua/istoriya.html>. – Назва з екрану.
18. Львівський національний літературно-меморіальний музей Івана Франка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%8C%D0%B2%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%BE-%D0%BC%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9_%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B0_%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B0. – Назва з екрану.
19. Людина. Земля. Всесвіт (музей) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%97%D0%B5%D0%BC%D0%BB%D1%8F_%D0%92%D1%81%D0%B5%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82_\(%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9\)](http://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%97%D0%B5%D0%BC%D0%BB%D1%8F_%D0%92%D1%81%D0%B5%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82_(%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9)). – Назва з екрану.
20. Музеї Самбора [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sambircity.gov.ua/index.php?id=49>. – Назва з екрану.
21. Музей етнографії та художнього промислу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9_%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%97_%D1%82%D0%B0_%D1%85%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%BB%D1%83. – Назва з екрану.
22. Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й. Кобринського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9_%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%BC%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%B0_%D0%93%D1%83%D1%86%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B8_%D1%82%D0%B0_%D0%9F%D0%BE%D0%BA%D1%83%D1%82%D1%82%D1%8F_%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%96_%D0%99_%D0%9A%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE. – Назва з екрану.
23. Острозький музей книги і друкарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.museum-ukraine.org.ua/index.php?go=Pages&in=view&id=1446>. – Назва з екрану.
24. Ошуркевич О. З історії Волинського краєзнавчого музею / О. Ошуркевич // Волинський музей : історія і сучасність. Тези і матеріали. – Луцьк, 1998. – С. 5–7.
25. Рівненський обласний краєзнавчий музей м.Рівне [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://irp.rv.ua/resource/rivnenskiy-oblasniy-kraeznavchiy-muzey-mrivne>. – Назва з екрану.
26. Савчук П. З історії діяльності Дубнівського краєзнавчого музею / Петро Савчук // Волинський музей : історія і сучасність. Тези і матеріали. – Луцьк, 1998. – С. 31–32.
27. Силук А. Волинський краєзнавчий музей: сторінки історії формування колекції/ А. Силук // Волинський музей. Історія і сучасність: науковий збірник. – 1999. – Вип. 04. – С. 6–10.
28. Стрийський краєзнавчий музей «Верховина» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%94%D0%B7%D0

%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B8%D0%B9_%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9_%C2%AB%D0%92%D0%B5%D1%80%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B0%C2%BB. – Назва з екрану.

29. Тернопільський краєзнавчий музей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%94%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B8%D0%B9_%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9. – Назва з екрану.
30. Чайковський Б. Львівський історичний музей – продовжувач традицій та зберігач збірок Історичного музею м. Львова, Національного музею ім. короля Яна III, Музею ім. князів Любомирських / Б. Чайковський, О. Роман // Замосцько-волинські музейні зошити. –Том IV – Zamość, 2006. –№ 07. – С. 61–71.
31. Юхневич М. Ю. Я поведу тебя в музей: Учеб. пособие по музейной педагогике / М. Ю. Юхневич. – М., 2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.museum.ru/future/lmp/books/archive/Musped.pdf>. – Назва з екрану.
32. Historia Muzeum [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://muzeum.przemysl.pl/mnzp/index.php?option=com_content&view=article&id=74:historia&catid=18:historia&Itemid=60. – Назва з екрану.

ДОДАТОК

ПОСТАНОВА РАДНАРКОМУ УРСР „ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ МУЗЕЇВ І БІБЛІОТЕК У ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ”

8 травня 1940 р

Рада Народних Комісарів УРСР постановляє:

1. Організувати в західних областях України такі музеї і бібліотеки:

I. По Львівській області:

а) Музеї:

1) Державний обласний історичний музей в м. Львові, надавши йому приміщення музею короля Яна III та приміщення міського історичного музею (Ринок, № 4–6);

2) Державний обласний етнографічний музей в м. Львові, надавши йому приміщення колишньої палати латинського єпископа по вул. Чернецькій;

3) Державну обласну картинну галерею з філіями: замок Собеського в с. Підгірцях Одеського району та панорамою Рославицького в м. Львові;

4) Державний обласний музей мистецького промислу в м. Львові, надавши йому приміщення по вул. Гетьманського, № 20;

5) Державний обласний меморіально-літературний музей ім. Франка в м. Львові, розмістивши його в будинку, де жив і працював Іван Франко;

6) Державний міський етнографічний музей в м. Яворові, надавши йому приміщення музею „Яворівщина“;

7) Державний міський краєзнавчий музей в м. Сокаль, надавши йому приміщення колишнього музею Чайковського.

б) Бібліотеки:

1) Державну обласну бібліотеку для дорослих в м. Львові;

2) Державну обласну бібліотеку для дітей в м. Львові;

3) Державні міські бібліотеки з відділами дитячої літератури в містах: Львові, Золочеві, Бродах, Перемишлянах, Яворові, Рава-Руській, Городкові, Кам'янці-Струмилівській, Жолкеві.

II. По Волинській області:

а) Музеї:

1) Державний обласний краєзнавчий музей в м. Луцьку з такими відділами: краєзнавчий, історичний, етнографічний, археологічний, надавши йому приміщення колишнього Луцького музею;

2) Державний міський історичний музей в м. Володимир-Волинську.

б) Бібліотеки:

1) Державну обласну бібліотеку для дорослих в м. Луцьку;

2) Державну обласну бібліотеку для дітей в м. Луцьку;

3) Державні міські бібліотеки з відділами дитячої літератури в містах Володимир-Волинську, Ковелі та Любомирі.

III. По Дрогобицькій області:

а) Музеї:

1) Державний обласний історичний музей в м. Дрогобичі;

2) Державний міський історико-етнографічний музей в м. Перемишлі;

3) Державний міський історико-етнографічний музей в м. Самборі;

4) Державний міський краєзнавчо-природничий музей в с. Трускавці;

5) Державний міський краєзнавчо-етнографічний музей в м. Стрії.

б) Бібліотеки:

1) Державну обласну бібліотеку для дорослих в м. Дрогобичі;

2) Державну обласну бібліотеку для дітей в м. Дрогобичі;

3) Державні міські бібліотеки з відділами дитячої літератури в містах Стрії, Самборі, Бориславі та Перемишлі.

IV. По Тернопільській області:

а) Музеї:

- 1) Державний обласний історико-краєзнавчий музей в м. Тернополі;
- 2) Державний міський історичний музей в м. Кременці.

б) Бібліотеки:

- 1) Державну обласну бібліотеку для дорослих в м. Тернополі;
- 2) Державну обласну бібліотеку для дітей в м. Тернополі.
- 3) Державні міські бібліотеки з відділами дитячої літератури в містах Кременці і Чорткові.

V. По Рівенській області:

а) Музеї:

- 1) Державний обласний історико-краєзнавчий музей в м. Ровно;
- 2) Державний міський історико-археологічний музей в м. Дубно;
- 3) Державний міський історичний музей в м. Острог.

б) Бібліотеки:

- 1) Державну обласну бібліотеку для дорослих в м. Ровно;
- 2) Державну обласну бібліотеку для дітей в м. Ровно;
- 3) Державні міські бібліотеки з відділами дитячої літератури в містах Дубно, Сарни, Здолбуново, Острог і Костополь.

VI. По Станіславській області:

а) Музеї:

- 1) Державний обласний історичний музей в м. Станіславі з такими відділами: історичний, природознавчий, народної творчості, бібліотека, архів;
- 2) Державний міський краєзнавчий музей в м. Коломиї;
- 3) Державний міський краєзнавчий музей в м. Рогатині.

б) Бібліотеки:

- 1) Державну обласну бібліотеку для дорослих в м. Станіславі;

- 2) Державну обласну бібліотеку для дітей в м. Станіславі;
- 3) Державну міську бібліотеку з відділом дитячої літератури в м. Станіславі.

2. Затвердити наказ начальника Управління в справах мистецтва при РНК УРСР (додаток 1) і наказ Наркомосвіти УРСР (додаток 2) про розподіл музеїв західних областей України між системою Управління в справах мистецтв при РНК і Наркомосвіти УРСР.

3. Зобов'язати Наркомосвіти УРСР і Управління в справах мистецтв при РНК УРСР забезпечити організовані музеї кваліфікованими кадрами музейних працівників.

4. Зобов'язати Наркомосвіти УРСР, Управління в справах мистецтв при РНК УРСР і Наркомфінансів УРСР передбачити в кошторисах і штатах музеї та бібліотеки західних областей України на 1940 р.

5. Зобов'язати Наркомосвіти УРСР організувати в 1940 р. курси бібліотекарів масових бібліотек, а з 1940/41 навчального року організувати в Львові і Тернополі дві середні бібліотечні школи.

6. Зобов'язати Книгокультторг при РНК УРСР організувати до 1 червня 1940 р. у всіх західних областях України бібліотечні колектори.

7. Зобов'язати Львівський, Волинський, Тернопільський, Станіславський, Дрогобицький і Ровенський облвиконкоми до 20 травня 1940 р. організувати районні бібліотеки з відділами дитячої літератури.

Джерело: Культурне будівництво в Українській РСР. – К., 1959. – Т.1. – С. 813–815.